

IRENA WODZIANOWSKA* – LUBLIN

PRZYCZYNEK DO BIOGRAFII KS. PIOTRA ŻYLIŃSKIEGO (1816–1887)

Kościół katolicki na Ziemiach Zabrzanych od 1798 roku posiadał sześć diecezji: metropolitalną mohylowska, wileńska, żmudzka, mińska, łucko-żytomierska i kamieniecka. Później, po 1847 roku, utworzona została jeszcze w cesarstwie rosyjskim diecezja tyraspolska. Ich dzieje były ściśle powiązane z losami społeczeństwa i pozostawały stałe w polu polityki carskiej zmierzającej do rusyfikacji ziem anektowanych na zachodnich rubieżach imperium. Skutki tej polityki były najbardziej odczuwalne po kolejnych zrywach narodowowyzwoleńczych (1794, 1831, 1863). Po powstaniu styczniowym carat zlikwidował diecezję kamieniecką (1866), a następnie mińską (1869). W 1863 roku zesłano do Wiatki wileńskiego biskupa Adama Krasieńskiego¹; w 1866 ordynariusza kamienieckiego bpa A. Fijałkowskiego² deportowano do Symferopola; trzy lata później biskup łucko-żytomierski Kasper Borowski³ został wywieziony do Permu na Uralu. Po tych deportacjach na Ziemiach Zabrzanych pozostał jedynie biskup Maciej Wołoncewski⁴ w diecezji żmudzkiej oraz w archidiecezji mohylewskiej rezydujący w Petersburgu biskup Maksymilian Staniewski⁵.

* Irena Wodzianowska – dr historii, adiunkt w katedrze Historii Europy Wschodniej Wydziału Nauk Humanistycznych KUL.

¹ Adam Stanisław Krasieński (1810-1891) biskup wileński w latach 1859-1882. Po powrocie z deportacji udał się do Rzymu, gdzie w 1883 roku złożył rezygnację z urzędu. Zob. P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Warszawa 1992, s. 112.

² Antoni Fijałkowski (1797-1883) biskup kamieniecki w latach 1858-1872, następnie arcybiskup metropolita mohylowski. Zob.: P. Nitecki, *Biskupi*, s. 58.

³ Kasper Borowski (1802-1885) w latach 1848-1883 biskup łucki i żytomierski, a po kasacie diecezji kamienieckiej jej administrator apostolski. Po ułaskawieniu w 1882 przeniesiony został na biskupstwo płockie. Zob.: P. Nitecki, *Biskupi*, s. 32-33.

⁴ Maciej Kazimierz Wołoncewski (1799-1875) biskup żmudzki od 1850 roku. Zob. Nitecki, *Biskupi*, s. 228.

⁵ Maksymilian Józef Staniewski (1795-1871) sufragan mohylowski od 1858 roku. Zob. Nitecki, *Biskupi*, s. 194.

Pozbawioną ordynariusza diecezją wileńską, z jego woli, rządził zastępczo ks. Józef Bowkiewicz (1793-1866). Po jego śmierci w maju 1866 roku kapituła wileńska powołała na stanowisko wikariusza kapitulnego ks. Aleksandra Ważyńskiego, ale ówczesny wileński generał-gubernator K. Kaufmann (1865-1866) nie wyraził zgody na taki wybór. Tymczasem już wcześniej, z inicjatywy jego poprzednika N. Murawiowa (1863-1865), wprowadzono do kapituły prorządowych duchownych – Mamerta Herburta, Antoniego Niemekszę, Edwarda Tupalskiego i Piotra Żylińskiego. Poprzez ponowny wybór dokonany 29 maja 1866 powołano nowego wikariusza kapitulnego w osobie Piotra Żylińskiego. Nie są znane sposoby niewątpliwego nacisku politycznego poprzedzającego tę decyzję tak tragiczną dla dziejów Kościoła na Ziemiach Zabrzanych.

Kim był nowy wikariusz kapitulny *de facto* wyznaczony przez władze świeckie? Ks. Piotr Żyliński urodził się w 1816 roku w szlacheckiej rodzinie. Po ukończeniu instytutu szlacheckiego wstąpił do zgromadzenia księży misjonarzy w Wilnie (1838)⁶. Po zniesieniu zgromadzenia w 1844 roku pozostał w Wilnie, zamieszkując u swojego szwagra. Najprawdopodobniej rok wcześniej, uzyskał święcenia kapłańskie, gdyż od 1844 pracował już jako wikariusz parafii św. Jana w Wilnie. W 1848 roku został mianowany administratorem parafii Soły, później Radoszkowicze. W obu parafiach dał się poznać jako dzielny budowniczy: w Sołach odbudował kościół, a w Radoszkowicach zbudował nowy na miejscu spalonego. W 1854 został wilejskim dziekanem i deputatem wilejskiego powiatu. Pod koniec powstania wrócił do Wilna jako proboszcz Ostrej Bramy (w maju 1864). Od kwietnia 1864 pracował także jako prowizor przy seminarium duchownym. W 1858 roku został mianowany kanonikiem, w 1863 na wniosek Murawiowa prałatem⁷. Rok wcześniej – w 1862 obronił magisterium w Petersburskiej Akademii Duchownej⁸.

Działalność Żylińskiego jako rządcy diecezji najpierw wileńskiej, a od 1869 także mińskiej trwała 15 lat (1866–1882). Nie mając żadnych uprawnień ze strony Stolicy Apostolskiej został ekskomunikowany, zarówno za bezprawne rządy w dwu diecezjach, jak i za nieusankcjonowane kanonicznie działania w zakresie zmian liturgicznych. Znający dokładnie swoją epokę autor pisał później: „Od tej chwili hierarchiczna część Kościoła przybrała inny charakter. Obrona praw i osób kościelnych, opozycja przeciwko nastawianiu na szkodę Kościoła, wszelkie, choć mało skuteczne *non possumus* umilkły. Władze cywilne, osłaniać się poczęły rozporządzeniami nowego rządu diecezjalnego i konsystorza”⁹.

⁶ *Motiejus Valančius. Namų užrašai*, sud. A. Prašmantaitė, Vilnius 2003, s. 230.

⁷ Lietuvos Valstybos Istorikas Archyvas (dalej cyt. LVIA), f. 378, g. 1863, b. 827; Российский Государственный Исторический Архив (dalej cyt. РГИА), ф. 821, он. 1, д. 973; A. Ważyński, *Litwa pod względem prześladowania w niej rzymsko-katolickiego Kościoła szczególnie w dyecezzji Wileńskiej od roku 1863 do 1872*, Poznań 1872, s. 33-34; *Motiejus Valančius. Namų užrašai*, s. 812.

⁸ Jak wynika z dokumentów Akademii był on jedynym z dwóch absolwentów, których egzaminy magisterskie odbyły się poza murami uczelni. РГИА, ф. 821, он. 1, д. 933; Lietuvos Mokslių Akademijos Biblioteka (dalej cyt. LMAB), f. 315, b. 1554.

⁹ A. Ważyński, *Litwa pod względem prześladowania w niej rzymsko-katolickiego Kościoła*,

Ks. Żyliński czynnie współpracował z administracją carską w rusyfikacji Kościoła katolickiego¹⁰. Brał udział m.in. w pracach powołanej przez wspomnianego już generał-gubernatora K. Kaufmana, Komisji rewizyjnej ds. duchowieństwa katolickiego (1866-1868)¹¹. Do jej najważniejszych zadań należało przygotowanie kasaty diecezji mińskiej, planu zamykania kościołów i kaplic, rusyfikacji liturgii i katechizacji, stworzenia nadzoru państwowego w konsystorzach i seminariach. W ramach tejże komisji utworzono specjalny wydział dla tłumaczenia modlitewników, kazań, rytuału¹², Ewangelii na język rosyjski¹³. Przewodniczył tej pracy ks. Istkiewicz, członkami byli Ignacy Kozłowski, ks. Antoni Niemeksza i Piotr Żyliński¹⁴. Celem tej grupy było jak najszybsze wprowadzenie języka rosyjskiego do szafarstwa sakramentów świętych. Rytuał ukazał się drukiem w Wilnie w 1869 roku pod tytułem „Trebnik”. Tekst polski został całkowicie usunięty z tekstów liturgicznych i zastąpiony rosyjskim. Tekst litewski i łotewski został zapisany literami rosyjskimi¹⁵.

W diecezji wileńskiej i mińskiej administrator prałat Piotr Żyliński wydał zarządzenie, aby „Trebnik” był stosowany wszędzie, bez ograniczeń. Bez względu na większość księży¹⁶ odmówiła swego podpisu potwierdzającego odbiór nowego rytuału. Ks. Stanisław Piotrowicz, wicedziekan wileńskiego dekanatu i proboszcz parafii św. Rafała w Wilnie, przesłał mu 143 egzemplarze „Trebnika” dla księży swojego dekanatu, spalił i wygłosił znane kazanie krytykujące postępowanie caratu i Żylińskiego, za co został zesłany przez kolejnego wileńskiego generał-gubernatora Potapowa – do guberni archangielskiej¹⁷. Po tym głośnym proteście, według późniejszych relacji gubernatorów, żaden z księży diecezji wileńskiej nie wprowadził do kościołów katolickich „Trebnika”¹⁸. Rządca diecezji będąc milczącym świadkiem zamykania świątyń i na Wileńszczyźnie i na Mińszczyźnie, deportacji wiernych Kościołowi kapłanów, nie stanął, w obronie praw ludzi wierzących.

W 1882 roku prałat Żyliński poprosił o urlop¹⁹ pozostawiając tymczasowo

s. 39.

¹⁰ Działalność Żylińskiego omawia także prof. V. Merkys w: *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje. 1798-1918*, Vilnius 2006, ss. 143-144, 149, 183, 243, 266-284.

¹¹ I. Wodzianowska, *Komisja Rewizyjna do spraw duchowieństwa katolickiego (1866-1868)*, Lublin 1997, mps.

¹² *Rituale Sacramentorum ac aliarum Ecclesiae Romano-catholicae coeemoniarum. Ex rituali synodi provincialis Petroviensis depromptum.*

¹³ LVIA, f. 378 bs, g. 1866, b. 2522, k. 7.

¹⁴ Por. S. Piotrowicz, *Okólnik ks. Piotrowicza dziekana Wileńskiego*, Lwów 1870, s. 35.

¹⁵ „Trebnik” miał dwa wydania: pierwsze w 1869 roku z cenzurą państwową z 1868, a drugie w 1870 roku w drukarni A. Syrkina.

¹⁶ W 1872 roku na 616 kapłanów diecezji wileńskiej, podpisało się pod odbiorem rytuałów tylko 115. Ważyński, *Litwa.*, s. 90.

¹⁷ Piotrowicz, *Okólnik*, s. 43.

¹⁸ W. Urban, *Ostatni etap dziejów Kościoła w Polsce przed nowym tysiącleciem (1815-1965)*, Radom 1966, s. 175.

¹⁹ РГИА, ф. 821, оп. 11, д. 57 (nr 27).

administrację kościelną w rękach prałata Klemensa Linkina²⁰, ale tylko na krótko, gdyż w 1883 roku Stolica Apostolska mianowała ks. Karola Hryniewieckiego²¹ biskupem ordynariuszem diecezji wileńskiej. Prałat Piotr Żyliński wyjechał do Rzymu. Przebywając wiosną 1883 w Watykanie odbył spowiedź. Po zdjęciu ekskomuniki, a przed audiencją u papieża Leona XIII, dzięki interwencji ks. Piotra Semeneni (1814-1886), napisał list do prałata Linkina, mający być wyrazem skruchy nawróconego kapłana.

List ten, jak można przypuszczać, do adresata dotarł, i on sam przekazał go nie władzom kościelnym, na czym zależało Żylińskiemu i ks. Semenence, lecz świeckim. Ks. prałat Linkin należał jeżeli nie do czynnych rusefikatorów diecezji wileńskiej, to na pewno do biernych. Jako jeden z nielicznych księży wprowadził „Trebnik” do użytku w parafii, której był proboszczem, pomimo sprzeciwu wiernych²². Niejednokrotnie jego postawa była doceniana także przez władze carskie, które rewanżowały się honorowymi tytułami i orderami²³.

Żyliński po pojednaniu się z Kościołem powrócił do Wilna, ale tu już nie pełnił żadnych ogólnodiecezjalnych funkcji. Po kilku latach – 1887 – zmarł w Wilnie²⁴, ale jeszcze w międzyczasie ubiegał się u cara o odpowiednią emeryturę z tytułu 15-letniej służby na stanowisku, do której – jak przyznaje – powołały go władze carskie. Niektóre archiwalia petersburskie utrzymują, że cierpiał wówczas na zaburzenia psychiczne²⁵. Zostawił po sobie pamięć tragicznej postaci, rozdartej przez lojalizm wobec zaborcy i słabość własnego charakteru. I może dlatego jeszcze w historiografii nie zgromadzono archiwaliów dotyczących tej smutnej osobistości.

Poniżej załączamy trzy różne teksty archiwalne, które w przyszłości mogą być przydatne w pracy nad monografią historyczną epoki Żylińskiego i lokalnego, wileńskiego ceszaropapizmu. Teksty te pochodzą z Państwowego Archiwum Historycznego (РГИА) w Sankt-Petersburgu. Pierwszy jest protokołem z wyboru Żylińskiego na wikariusza kapitulnego, dokonanego większością głosów, w którym wzięło udział siedmiu prałatów. Wykorzystany tu rękopis został podpisany własnoręcznie przez sześciu, z wyjątkiem samego Żylińskiego, gdyż jego przeczytał. Tekst drugi jest przedrukiem odręcznego listu Żylińskiego do Linkina, z Rzymu. Tekst trzeciego dokumentu, pisany odręcznie do cara, nie pozostawia

²⁰ Klemens Linkin (1809-?) po studiach teologicznych w seminarium i Akademii uzyskał święcenia kapłańskie (1835) oraz tytuł kandydata teologii. Był m.in. administratorem w Werkach i wice dziekanem wileńskim.

²¹ Karol Hryniewiecki (1841-1929) biskup wileński w latach 1883-1889, a po pozbawieniu go katedry był proboszczem w archidiecezji lwowskiej. Zob.: Nitecki, *Biskupi*, s. 82-83.

²² A. Ważyński, *Litwa*, s. 100.

²³ W roku 1869 został mianowany kanonikiem, a następnie prałatem. Odznaczony m.in. orderem św. Stanisława 2 kl., LVIA, 378 bs, g. 1877, b. 331; g. 1883, b. 352.

²⁴ Pochowany na Rosie w wybudowanym na własny koszt grobowcu. E. Małachowicz, *Commentar na Rossie w Wilnie*, Wrocław 1993, s. 303-306.

²⁵ Podobne stwierdzenie również w: J. Kurczewski, *Wileńskie biskupstwo*, w: *Encyklopedia Kościelna*, t. 31, s. 245-247. Petersburski *Kraj* nr 17 (1887) z dnia 12 IV 1887 pisał: „Atak nerwowy, który nawiedził go kilka lat temu, odbił się poniekąd na umyśle Żylińskiego, a w ostatnich latach odjął mu władze w nogach”..

wątpliwości, że ks. Żyliński ponad wszystko był lojalnym poddanym. Świadczy o tym treść listu, w którym przedstawia sam siebie jako byłego rządcy diecezji wileńskiej, który w trudnym i odpowiedzialnym momencie stanął na jej czele. Cały kraj był wówczas „widowiskiem buntu: świątynie katolickie były miejscem politycznych spotkań, duchowieństwo katolickie i jego hierarchia było w centrum tych schadzek”²⁶. Ma się wrażenie, że autor zapomniał już o swej spowiedzi. W rosyjskich dokumentach archiwalnych nie udało się odnaleźć informacji czy rząd przyznał mu odpowiednią emeryturę. Pewne jest, że już nie odegrał żadnej znaczącej roli w diecezji. W publikowanych tekstach została uwspółcześniona pisownia, natomiast nie została przeprowadzona korekta stylistyczna.

Dokument 1²⁷

Actum in septima sessione Capituli Generalis Vernalis die 29 Maii Dominica 2da post Pentecosten 1866° Anno, prout normali celebrata praesidente Perillustri Reverendissimo Domino Praelato Scholastico etc., in praesentia Perillustrium Reverendissimorum Dominorum Praelatorum: Archidiaconi Ważyński, Custodis Niemeksza, Cantoris Kozłowski, Officialis Generalis Consistorii Żyliński, Procuratoris Capituli Tupalski et Canonici Rectoris Seminarii Zdanowicz, ac Secretarii Waszkiewicz.

Peracto solenni funere piae memoriae Illustrissimi olim ac Reverendissimi Domini Administrantis Dioecesim Praepositi Cathedralae Vilmensis S. Theologiae Doctoris, Ordinum Equitis Josephi Bowkiewicz, nudius tertius, 27^a mensis currentis: conformiter iurato Statuto, prae habito etiam ad hoc opus expresso a Superexcellenti Domino totius Lithuaniae Generali Moderatore, sub data 28 Maii, N° 3.758^o consensu, et permissione emanatis, in Sacristia Cathedrali congregati, Iure communi ac Potestate sibi competente secretorum votorum pluralitate, Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Petrum Żyliński, Praelatum Aggregatum, S. Theologiae Magistrum, Consistorii Vilmensis Officiale, utpote Virum meritis praeclarum, virtutibus commendabilem atque singulari in Ecclesiasticis negotiis agendi dexteritate, nec non circumspecta prudentia pollentem, pro Administratore Dioeceseos, seu Vicario Capitulari temporaneo, elegerunt ac proclamaverunt; omnium in hac Vilmensi Dioecesi Ecclesiarum, utriusque Cleri tam Secularis nempe quam Regularis, Ecclesiarum Regimen et inspectionem, ad interim Eidem committentes; certa spe in Domino confisi, futurum fore: ut Neo-electus Praelatus, auctus hac Dignitate, tanto magis pro communi Ecclesiae ac Dioeceseos bono, vires suas exeret, nullique parceret labori, quanto sibi hactenus apud omnes bonos fama laudabili, honore et fiducia inclaruerit. Quem suae electionis Actum canonice factum, via legali Romano Catholico Spirituali Collegio Petropolitano, pro imploranda ex parte Supremi Regiminis confirmatione quanto citius remittendum constituerunt.

Praelatus Scholasticus Cathedralis Vilmensis Sanctae Theologiae Doctor Mamertus Herbut, uti Praesidens

Praelatus Archidiaconus Alexander Ważyński

Praelatus Custos, Antonius Niemeksza

Praelatus Cantor, Simon Kozłowski

Praelatus Eduardus Tupalski

Canonicus Ludovicus Zdanowicz

²⁶ РГИА, ф. 821, оп. 3, д. 971, к. 109 v.

²⁷ РГИА, ф. 821, оп. 3, д. 971, к. 3-3 v.

Dokument 2²⁸

Le Prêlat Doyen Linkin

Szanowny Księżę Kanoniku²⁹

Z pewnością już Ksiądz Kanonik wie dobrze o ważnych zmianach jakie po porozumieniu się rządu naszego ze Stolicą Apostolską zaszły w zarządzie Kościoła w naszych prowincjach. Ja z mej strony mam sobie za obowiązek donieść szanownemu Ks. Kanonikowi co pod czas tego ze mną się stało i prosić aby chciał o tym zawiadomić inne osoby, które mnie znają i kogo to w jakikolwiek sposób interesować może i powinno.

Wyjehawszy za granicę, prawdziwą łaską Bożą prowadzony, udałem się do Rzymu i stanąłem tu szczęśliwie. Tu dopiero poznałem jakim był sobie wyrobił fałszywe sumienie i jakim nieprawnie postąpił, przyjmując naprzód wbrew prawu kościelnemu zarząd diecezji wileńskiej za życia jej prawowitego pasterza; następnie zaś podobnyż zarząd diecezji mińskiej bez przyzwolenia Stolicy Apostolskiej, i narażając się przez to, a następnie popełniając cały szereg aktów nieprawnych. To poznawszy, a zarazem karę ekskomuniki, w jaką przez to popadłem, żałowałem bardzo jako dobry katolik i syn Kościoła świętego pragnący być mu wiernym, tego postępu mojego; a chcąc, ile być mogę naprawić zło, które popełnił, stanąłem dobrowolnie przed Najwyższym Trybunałem Stolicy Apostolskiej i oskarżyłem się sam ze wszystkiego, prosząc o przebaczenie. Nie mogę dosyć wypowiedzieć z jaką łaskawością i miłosierdziem byłem przyjęty przez Apostolską Stolicę, która zważając na moją prawdziwą skruchę, a mogę powiedzieć i na łzy moje, niczego więcej nie wymagała, jak ścisłego z mej strony powrócenia do prawa kościelnego i zachowania go odtąd jak najwierniejszego. Wyrzekłem się tedy wszystkich moich błędów, złożyłem podobnież wszystkie moje urzędy i godności nieprawnie przezemnie przyjęte; a przyrzekłszy posłuszeństwo i wierność na przyszłość, zostałem przyjęty napowrót do jedności z Kościołem, rozgrzeszony i potwierdzony w urzędach i godnościach, jakie miałem dawniej przed moim nieszczęśliwym upadkiem.

Ojciec Święty raczył mnie łaskawie zawiadomić o swoim zadowoleniu, a zarazem, że mnie będzie widział na audiencji u siebie przed moim wyjazdem, co w tych dniach nastąpi; a będzie to dla mnie największą radością ujrzeć się jako syn, chociaż marnotrawny, u stóp Ojca najlepszego.

Powtarzam szanownemu Ks. Kanonikowi, że była to prawdziwa a wielka łaska Boża, która mnie przyprowadziła do Rzymu, że nie mogę dosyć nadziękować się Panu Bogu za nią, ani opisać szczęścia mego dzisiejszego, które niezawodnie szanowny Ks. Kanonik będzie ze mną podzielał. Powtarzam i to także, że proszę udzielać wszystkim, komu tylko będzie można, tych wiadomości o mnie, a gdyby była sposobność oświadczenia tego Najprzewielebniejszemu nowemu Pasterzowi naszej diecezji, proszę go zapewnić, że w całej diecezji nie będzie miał powolniejszego ani wierniejszego syna i sługi nademnie.

Rzym, 17 Kwietnia 1883 roku

²⁸ РГИА, ф. 821, он. 3, д. 971, к. 95-95 в., 99.

²⁹ Na lewym polu napis ołówkiem: Перевод сего письма доставлен и.д. Виленского генерал-губернатора. Tekst tłumaczenia na język rosyjski – k. 96-98 v.

Dokument 3³⁰

954/254Д[епартамент]. Дух.[овных] Д.[ел]

от Е[го].И[мператорского].В.[еличества]25 января 1884

Августейший Монарх
Всемиловейший Государь

Бывшим Главным Начальником Северо-Западного Края, Графом Муравьевым, я был призван к деятельному участию в управлении Виленской римско-католической епархией, с постепенным расширением круга моих обязанностей чрез последовательные назначения меня на должности: прелата, официала римско-католической консистории, наблюдателя за воспитанием и образованием юношества в католической духовной семинарии и цензора. К этому же времени относится и назначение меня, по инициативе графа Муравьева, настоятелем Остробрамского костела – этого католического сердца в крае.

Нет возможности описать всех трудностей, всех преград, какие ежеминутно ставили сторонники политических смут на пути к выполнению возлагавшихся на меня обязанностей, доверием правительства. Известно, что в то время Западный край представлял зрелище крамолы: католические храмы изображали политические соборы; католическое духовенство и высшие над ними иерархи олицетворяли представителей этих соборы; в делах церковного управления, вообще, царил полная неурядица и противодействие законным властям. Преданные слуги Государя и неуклонные исполнители Его державной воли, к числу которых принадлежал и я, подвергали опасности нераз жизнь свою. Смело, без преувеличения могу сказать, что везде, во всех званиях и должностях я твердо и открыто держал правительственное знамя, стойко преследовал одно истинное служение престолу и отечеству, о чем в свое время свидетельствовал пред Государем Императором граф Муравьев, а затем и его преемники. Результатом сего было то, что после неоднократных всемиловейших наград, мне пожалованных, я в 1866 году, облечен высоким доверием в Бозе почившего Государя Императора Александра Николаевича, призвавшего меня на должность администратора Виленской римско-католической епархией, а затем вскоре и Минской, по присоединении ее с Виленской. Этими двумя епархиями я управлял непрерывно 15 лет, пока в управление ими не вступили новопосвященные епископы. То денежное содержание, какое присвоено лицу, состоящему во главе католической епархии, я не получал, так как оно отпускалось и высылалось удаленному от должности и водворенному в одной из восточных губерний Империи епископу Красинскому; мне же лично производилось из остатков содержания суфраганов по 200 руб. в год и то лишь после слияния Минской епархии с Виленской.

Теперь, когда я неожиданно для меня, сведен с служебного поприща и остаюсь при одном лишь звании пастыря, но без паствы; так как фактически и настоятельство Остробрамского костела предоставлено другому, а я предоставлен на поругание врагам проводимой мною правительственной системы я вынужден обратиться с всеподданнейшей просьбой к Вашему Императорскому Величеству о назначении мне за 45 летнюю службу причисляющей моему бывшему положению и сану

³⁰ РГИА, ф. 821, оп. 3, д. 971, к. 108-109 v.

пенсии; которая улучшив мое материальное положение, с тем вместе улучшит и нравственное, ибо Всемилостивейшее назначение мне пенсии лишит, злые и лукавые уста, поводов пропагандировать, что верная моя служба Престолу и России не только не вмснена мне в заслугу но даже послужила во вред и к унижению.

Вашего Императорского Величества верноподданный

[własnoręczny podpis] Прелат препозит
Петр Адальбертович Жилинский

С.Петербург, 8 января 1884 года
Местожительства временное: монастырь С. Екатерины

EIN BEITRAG ZUR BIOGRAPHIE VON P. PIOTR ŻYLIŃSKI

Zusammenfassung

Die Geschichte des Bistums Wilna im 19. Jahrhundert widerspiegelt die schwierige Situation der katholischen Kirche im Russischen Reich. In der – nach der Verbannung von Adam Krasiński nach Wiatka (1863) – ihres Bischofs beraubten Diözese regierte für kurze Zeit P. Józef Bowkiewicz, der noch versuchte, eine gewisse Unabhängigkeit von den Zivilbehörden zu bewahren. Nach seinem Tode wurde auf Geheiß des Wilnaer Generalgouverneurs K. Kaufmann dann ein den zaristischen Behörden gegenüber viel loyaler eingestellter Nachfolger eingesetzt – P. Piotr Żyliński (1816-1887). Die beigefügten Archivadokumente stammen aus den im Staatlichen Russischen Historischen Archiv in Petersburg aufbewahrten Akten über P. Żyliński. Das erste Dokument betrifft den Akt der Wahl Żylińskis durch das Domkapitel zum Administrator der Diözese. Żylińskis Tätigkeit als Herrscher der Diözese Wilna und seit 1869 auch der Diözese Minsk charakterisiert die traurige Zeit des Übereinkommens mit der russischen Verwaltung. Wegen seiner unrechtmäßigen Herrschaft in der Diözese und der von ihm vollzogenen Veränderungen in der Liturgie wurde der regierungstreue Administrator schließlich vom Heiligen Stuhl exkommuniziert. Während seines Urlaubs im Jahre 1882 hielt sich P. Żyliński in Rom auf, wo er eine Beichte ablegte. Nach der Zurücknahme seiner Exkommunizierung schrieb er einen Brief an Prälät K. Linkin, der während seiner Abwesenheit die Diözese leitete. Darin verließ der Verfasser seiner Reue und seinem Bedauern über seine falschen Entscheidungen Ausdruck (Dokument 2). Nach seiner Rückkehr nach Wilna übte er dann auch keinerlei administrative Funktionen mehr aus. Von den meisten Geistlichen und Gläubigen wurde er ignoriert, da es dem Heiligen Stuhl gelungen war, Bischof Karol Hryniewicziki in Wilna einzusetzen (1883). Ein Jahr darauf schrieb er einen Brief an den Zaren (Dokument 3), in dem er diesen um eine angemessene Rente für seinen 15-jährigen Dienst auf dem Posten des Administrator der Diözese bat, auf den er, wie er selbst unterstrich, ja von den Zivilbehörden berufen worden war.

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich